

Petras Paulaitis. 1985 m.
iš Kretingos muziejaus mokslinio archyvo

PETRAS PAULAITIS-AIDAS

1904 06 09–1986 02 19

Petras Paulaitis gimė 1904 m. birželio¹ 9 d. Raseinių aps. Jurbarko vls. Kalnėnų k. Kazimiero Paulaičio ir Kotrynos Gervilytės-Paulaitienės šeimoje².

1923 m. baigęs ketvirtą Jurbarko gimnazijos klasę išvažiavo į Italiją, kur Milane mokėsi ir dirbo ti-pografijoje. 1927 m. Paduvoje baigė Saleziečių Estės gimnaziją, 1930 m. – Turino Valsalice (dokumente Valsalichės) kolegiją, kur studijavo filosofiją³.

1930–1934 m. gyveno ir dirbo amatų mokyklose Portugalijoje. 1934–1938 m. mokėsi Turino tarptautiniame institute, kur studijavo ir baigė teologijos studijas. Studijų metu įstojo į Saleziečių kongregaciją. 1938 m. rugpjūčio 21 d. P. Paulaičiui išduotame Tarptautiniame Teologijos standarte (taip dokumente) nurodoma, kad jis yra „baigęs ir išlaikęs visus kunigystei reikalingus mokslus; yra gavęs tonaurą ir keturis mažuosius ordenus“⁴. Deja, šioje kongregacijoje P. Paulaičiui nepatiko, jis neprisitaikė prie kongregacijos gyvenimo krypties, todėl 1938 m. iš jos išstojo ir grįžo į Lietuvą⁴.

Nuo 1938 m. spalio 1 d. iki 1939 m. liepos 1 d. dirbo Kretingos aps. Darbėnų vls. Grūšlaukės pradžios mokykloje jaunesniuoju mokytoju. 1939 m. kovo 22 d. buvo priimtas kandidatu į Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) XV Kretingos rinktinę. Pildydamas prašymą dėl priėmimo į LŠS, P. Paulaitis nurodo, kad yra gyvenęs ir lankęsis Italijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Austrijoje, Čekijoje ir Vokietijoje. Dirbo mokytoju Milane, Turine ir Lisabonoje. Puikiai kalba italų, ispanų ir portugalų, silpniau – prancūzų ir vokiečių kalbomis. 1939 m. rugsėjo 1 d. P. Paulaitis tapo pilnateisiu LŠS XV Kretingos rinktinės Grūšlaukės būrio nariu⁵.

1939 m. spalio 21 d. jis buvo paskirtas į Raseinių aps. Jurbarko vls. Dainių mokyklą, kurioje dirbo mokytoju iki 1940 m. liepos 1 d.⁶

1939 m. rugpjūčio 17 d. išduotas Korespondencinės mokyklos „Scuole Riunite Roma“ sertifikatas, liudijantis, kad Petras Paulaitis, reguliariai ir iki galo lankęs lotynų kalbos kursą, jį pagirtinai užbaigė (iš italų kalbos išvertė Saulius Kubilius). Iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo

Petras Paulaitis-Aidas.
Iš Lietuvos ypatingojo archyvo dokumentų

Nacių okupacijos metu P. Paulaitis mokytojavo Jurbarko gimnazijoje. Tuo metu gyveno Jurbarko, Vydūno g. 16⁷. Čia įsteigė aukštesniųjų klasių mokinių klubą, kurio nariai platino gyventojams savo mokytojo spausdintus atsišaukimus⁸. Darbas su Jurbarko jaunimu buvo tik rimtos pogrindinės organizacijos pradžia. Jau tuomet savo parengtus dauginti tekstus P. Paulaitis pasirašinėjo *Aido* slapyvardžiu. 1942 m. vasario 16 d. jis įsteigė Lietuvos laisvės gynėjų sąjungą (LLGS), leido laikraštį *Lietuviški atgarsiai*, kuriame ragino jaunimą nedalyvauti žydų represijose, nevažiuoti į darbo tarnybą Vokietijoje.

Išsiplėtusi ir suaktyvėjusi LLGS veikla atkreipė gestapo dėmesį. 1943 m. liepos 12 d. Slaptosios valstybės policijos tarybos Tilžėje įgaliotinis Gerka Saugumo policijos ir SD vadui Lietuvoje Kaune nurodė, kad P. Paulaitis yra žinomas kaip ypatingai uolus agitatorius prieš Vokietiją, prieš ją kursto ir savo mokinius. Iš draugijos turi pasiskolines šapirografą, kurį, tikėtina, naudoja proklamacijoms spausdinti. Spalio 7 d. tas pats Gerke (taip dokumente) nurodo: „Atrodo, kad pats Paulaitis nepaprastai užtikrintai jaučiasi, nes dėl šio reikalo jau vieną kartą jį nesėkmingai tardė lietuvių ir vokiečių saugumo policija. Jis gauna toliau nuolatos kurstomąją medžiagą iš nežinomų vietų Kaune ir Vilniuje, kuri po to dauginama šapirografu. Atrodo, kad atskirais atvejais P. įterpia kurstančią medžiagą, gautą klausantis priešišku užsienio valstybių stočių.“⁹

Tų pačių metų lapkričio 1 d. Raseinių žandarmerijos posto vadovas pranešime Saugumo policijai ir SD Lietuvoje vadui nurodo, kad P. Paulaitis yra nuolat stebimas keturių valstybės slaptosios policijos pasienio tarnybos informatorių Smalininkuose, kurie vieningai praneša, kad „P. nuolat užsiima gaminimu, priėmimu ir platinimu kurstomojo pobūdžio raštų. P. pavyko suburti didelį bendradarbių štabą, dėl ko tolesnį tyrimą vykdyti žymiai sunkiau ir reikia kraštutinio atsargumo.“¹⁰

Iš tolesnių jau minėtų įstaigų susirašinėjimo dokumentų matyti, kad „1943 m. lapkričio 20 d. Jurbarko buvo suimtas mokytojas Paulaitis ir sunkvežimiu, norint jį perduoti, išvežtas į Kauną. Transportavimo metu jis buvo išlaipintas ir pabėgo. Nepaisant to, kad iš karto buvo pradėtas persekioti, nebuvo vėl suimtas, nes buvo stipriai sutemę. Slaptosios valstybės policijos skyrius Smalininkuose ir padalinys Jurbarko aiškino, paaiškėjo, kad Paulaitis traktuotinas kaip mažiau nusikaltęs asmuo. Jis galėjo platinti proklamaciją *Į Laisvę*. Apiešokjus jo butą aptiktas ir konfiskuotas šapirografas, nes pasitvirtino įtarimas, kad juo dau-

gino proklamaciją. Be to, Paulaitis turėjo 4 lapus kurstančios proklamacijos *Į Laisvę* (1943 10 30), kurios taip pat buvo konfiskuotos“¹¹.

1944 m. liepos 2 d. rašte Kauno žandarmerijos vadui „Dėl gimnazijos mokytojo Petro Paulaičio...“ nurodoma, kad „Viršuje minimas asmuo veikė nelegaliais būdais viduje lietuvių pasipriešinimo judėjimo ir nuo 1943 11 20 yra pabėgęs.“ Tuo pačiu liepiama „imtis paieškos vietas, kur P. apsislėpė. Jeigu pavyktų P. suimti, tai prašau aš atlikti apie šitai pranešant čionykštei įstaigai.“¹²

1944 m. liepą sovietams reokupavus Lietuvą, P. Paulaitis išitraukė į rezistencinį judėjimą. Tais pačiais metais jis sustabdė LLGS veiklą ir iš jos narių įkūrė Lietuvos laisvės gynėjų (LLG) partizanų rinktinę. Vietoje *Lietuviškų atgarsių* ėmė leisti *Laisvės varpą*, vėliau tapusį ir Jungtinės Kęstučio apygardos laikraščiu. 1946 m. rugsėjį drauge su kitais partizanų vadais dalyvavo kuriant Jungtinę Kęstučio apygardą, o ją įkūrus rugsėjo 12 d. tapo LLG rinktinės, pervadintos Trijų lelijų vardu, vadu. Taip pat ėjo ir apygardos štabo Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininko pareigas, redagavo *Laisvės varpą*. Daug laiko jis praleisdavo štabo bunkeryje, įrengtame Batakių miške, tačiau spaudos ir leidybos reikalai priversdavo judėti – reikėjo surasti patikimų žmonių ir vietų darbui. P. Paulaičio ryšininkas Jonas Gaidauskas-Brevė Tauragės aps. Skaudvilės vls. Mažintų k. surado patikimą ūkininką Antaną Andriulį ir jo sodyboje įrengė slėptuvę. Dar viena slėptuvė buvo įkurta Juozo Žičkaus sodyboje Skaudvilės vls. Poškakaimyje. Slėptuvėse ir buvo rengiamas *Laisvės varpas*.

Už P. Paulaičio išdavimą enkavedistai žadėjo 10 000 rublių premiją. 1947 m. balandžio 12 d. P. Paulaitis buvo suimtas J. Žičkaus namuose, nors ir turėjo netikrus dokumentus Igno Pauliaus pavarde. Kalintas Tauragėje. Tardomos prisipažino, kas esąs, tačiau kovos draugų neišdavė. Ypatingojo pasitarimo 1947 m. lapkričio 1 d. nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio. 1947 m. lapkričio 20 d. išvežtas į lagerį – Statyba Nr. 501, Tiumenės sr. – Oziorlagas (Irkutsko sr.). 1956 m. birželio 13 d. Vyriausybės komisija peržiūrėjo P. Paulaičio bylą, sumažino bausmės laiką penkiolika metų ir leido grįžti į Lietuvą.

Į Lietuvą P. Paulaitis grįžo 1957 m. ir lapkričio mėn. Kaune atkūrė Lietuvos laisvės gynėjų sąjungos veiklą. Deja, tų metų rudenį sąjungos veikla buvo atskleista. P. Paulaičiui teko palikti Kauną. Jis apsigyveno netoli Šiaulių. Už tautiškumo ugdymą tarp studentų vėl suimtas. Nuo 1957 m. spalio 30 d. kalintas Šiauliuose. 1957 m. lapkričio 5 d. išvežtas į lagerį – Oziorlagas, Irkutsko sr. – Javasis (Dubrovlagas), Zubova Polianos r., Mordovija. 1958 m. balandžio 12 d. vėl nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio.

Net ir per trisdešimt ketverius metus, praleistus lageriuose, P. Paulaitis nepalūžo, neišsižadėjo savo idealų, išliko optimistas.

1982 m. spalio 30 d. buvo atvežtas į kalėjimą Vilniuje. 1982 m. lapkričio mėn. paleistas. Ap-sigyveno Kretingoje. P. Paulaitis buvo populiarus tarp jaunimo ir lankomas bendražiugių. Mirė 1986 m. vasario 19 d. Palaidotas Kretingos miesto naujosiose kapinėse Padvarių k.

Iš kairės: Tikičių teisėms ginti katalikų komiteto steigėjas kun. Vincentas Vėlavicius, ką tik iš lagerio grįžęs P. Paulaitis ir antisovietinio pasipriešinimo dalyvis, buvęs partizanas, politinis kalnys ir Lietuvos laisvės lygos narys Leonas Laurinskas-Liūtas. Tauragė, 1982 m. Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių

Lietuvos pasipriešinimo nacių ir sovietų okupaciniams režimams dalyvio P. Paulaičio rožančius. Lietuva, XX a. 9-asis dešimtmetis. Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių

L. Laurinskas-Liūtas (kairėje) ir P. Paulaitis prie Jungtinės Kęstučio apygardos vado Juozapo Kasperavičiaus-Visvydo žūties vietos. Tauragės r. Batakių apyl. Antegluonio k. XX a. 9-ojo dešimtmečio pradžia. Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių

P. Paulaitis su savo globėjų Zitos ir Jono Kubilių sūnaus Virginijaus draugu. Kretinga, 1983 m.

Antkapinis paminklas šioje vietoje palaidotam 1986 m. vasario 19 d. mirusiam pedagogui, filosofui, teologui, Jungtinės Kęstučio apygardos štabo Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkui, politikui, kalniniui, Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžiaus kavaleriui P. Paulaičiui-Aidui atminti. Kretingos m. Kretingos miesto naujosios (Padvarių) kapinės. Pastatytas 1986 m., J. Kanarsko nuotr., 2008.

1997 m. gruodžio 22 d. P. Paulaičiui pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1998 m. gegužės 13 d. įsakymu jam suteiktas kapitono laipsnis, Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu 1999 m. sausio 31 d. jis apdovanotas Vyčio Kryžiaus 3-jojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžius) (po mirties).

Parengė Rūta Trimoniene
Cituojamus Lietuvos centrinio valstybės archyvo dokumentus iš vokiečių kalbos vertė
dr. Alfredas Rukšėnas

¹¹ LCVA.
¹² LCVA

¹ Lietuvos valstybės istorijos archyvo (LVIA) dokumentuose P. Paulaičio gimimo data nurodoma 1904 m. liepos 9 d., tačiau paties P. Paulaičio pildytuose dokumentuose gimimo data nurodoma 1904 m. birželio 9 d. Labai tikėtina, kad tai tikrai 1904 m. birželio 9 d., nes prie metrikų įrašo tarp gimimo 9 ir krikšto 11 dienų įterptas pataisymas VI (birželis).

² LVIA.

³ Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA).

⁴ LCVA.

⁵ LCVA.

⁶ LCVA.

⁷ LCVA.

⁸ LCVA dokumentuose nurodomos kaip proklamacijos *Vieninga kova*.

⁹ LCVA.

¹⁰ LCVA.